

Sygn. akt I C 81/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2023 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: sędzia Tomasz Choczaj

Protokolant: Agnieszka Sobolczyk

po rozpoznaniu w dniu 18 maja 2023 roku w Sieradzu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. K. i T. K.

przeciwko (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W.

o ustalenie i zapłatę ewentualnie o zapłatę

1. ustala, że umowa kredytu hipotecznego w walucie wymienialnej nr (...), która została zawarta 28 maja 2008 roku przez A. K., T. K. i Bank (...) S.A. z siedzibą w W., jest nieważna;
2. zasądza od pozwanego (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powodów A. K. i T. K. kwotę:
  - a) 116 408,75 zł (sto szesnaście tysięcy czterysta osiem złotych 75/100) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 marca 2021 roku do dnia zapłaty,
  - b) 15 593,76 zł (piętnaście tysięcy pięćset dziewięćdziesiąt trzy złote 76/100) tytułem zwrotu kosztów procesu;
3. oddala powództwo w pozostałej części.

Sygn. akt I C 81/22

UZASADNIENIE

A. K. i T. K. wnieśli o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego w walucie wymienialnej (...) zawarta 28 maja 2008 r. pomiędzy Bankiem (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) a powodami jest nieważna w całości; o ustalenie, że postanowienia § 1 ust. 1, § 2 ust. 1, § 4 ust. 1 umowy oraz a także postanowienia § 37.1, § 37.2, § 38.1, § 38.2 regulaminu kredytu hipotecznego i budowlanego z 20 grudnia 2007 r., są bezskuteczne wobec powodów; o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 116 408,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 8 marca 2021 r. do dnia zapłaty i o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów procesu.

Ewentualnie wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 15 017,83 zł za okres od 30 lipca 2008 r. do 30 września 2021 r. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 8 marca 2021 r. do dnia zapłaty. Ewentualnie wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 50 762,96 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 8 marca 2021 r. do dnia zapłaty.

Pozwany bank wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powodowie są małżeństwem. W 2008 r. potrzebowali 100 000,00 zł na zakup działki pod budowę domu. Mieli zaufanie do poprzednika prawnego pozwanej, dlatego nie interesowali się ofertami innych banków. Powódka pracowała wtedy jako nauczycielka w oparciu o umowę o pracę, natomiast powód pracował w oparciu o umowę o pracę w firmie (...), zajmował się sprzedażą olejów silnikowych. Powodowie nie prowadzili wówczas działalności gospodarczej, takową powód otworzył dopiero w 2018 r. Powodowie posiadali zdolność kredytową do zaciągnięcia zobowiązania w walucie polskiej, jednakże wybrali ofertę kredytu we frankach szwajcarskich, ponieważ wydawała im się najkorzystniejsza. Byli zapewniani o braku ryzyka, niewielkim wzroście raty, bezpieczeństwie kredytu, stabilności waluty. Przeczytali umowę, nie negocjowali jej warunków, **(dowód: zeznania powódki - k. 368 verte i nagranie rozprawy z 18 maja 2023 r. - płyta - koperta - k. 372, minuta od 00:06:27 do 00:18:55; zeznania powoda - k. 368 verte - 369 i nagranie rozprawy z 18 maja 2023 r. - płyta - koperta - k. 372, minuta od 00:18:55 do 00:31:17).**

W dniu 25 maja 2008 r. powodowie zawarli z Bankiem (...) S.A. z siedzibą w W., będącym poprzednikiem prawnym pozwanego, umowę kredytu hipotecznego w walucie wymiennej o numerze (...). Dotyczyła ona kwoty 49 334,84 franków szwajcarskich. Kredyt był denominowany do franka szwajcarskiego. Spłata kredytu w ratach miała potrwać do 30 maja 2033 r. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy referencyjnej 6M LIBOR, zaokrąglonej do czwartego miejsca po przecinku, obowiązującej w banku w dniu podpisania umowy, a w okresie kredytowania - w pierwszym dniu kolejnego okresu stabilizacji oprocentowania oraz przy uwzględnieniu marży banku w wysokości 1,50 punktów procentowych. Pierwsza zmiana oprocentowania miała nastąpić po upływie 6 miesięcy od podpisania umowy. Każda następna zmiana oprocentowania następować miała natomiast po upływie 6 miesięcy od poprzedniej. Zgodnie z umową bank miał naliczać odsetki w okresach miesięcznych od kwoty aktualnego zadłużenia od dnia wypłaty kredytu do dnia poprzedzającego całkowitą spłatę zobowiązań z tytułu kredytu. W przypadku, gdy stopa oprocentowania byłaby wyższa w okresie kredytowania niż czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP, pozwany bank miał pobierać odsetki naliczone według stopy równej czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP. Stopa ta na dzień zawarcia umowy wynosiła 7,25 %. Kredyt miał być wypłacony jednorazowo, a spłata miała nastąpić w równych ratach kapitałowo-odsetkowych, a pierwsza lub ostatnia rata kapitałowo-odsetkowa miała być ratą wyrównującą. Zabezpieczeniem kredytu miała być hipoteka zwykła w kwocie 49 334,84 franków szwajcarskich, stanowiącej 100 % kwoty kredytu, hipoteka umowna kaucyjna zabezpieczająca odsetki umowne i koszty uboczne do kwoty 24 667,42 franków szwajcarskich stanowiącej 50 % kwoty kredytu wpisana na pierwszym miejscu na rzecz pozwanego banku na nieruchomości stanowiącej własność powodów położonej w S., oznaczonej numerem działki (...), o powierzchni 0,1965 ha, dla której urządzona miała zostać księga wieczysta. Bank od kwoty udzielonego kredytu pobrał jednorazowo bezzwrotną opłatę przygotowawczą w wysokości 245,45 franków szwajcarskich. Integralną częścią umowy był regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego. Powodowie poświadczyli pisemnie, że go otrzymali, zapoznali się z jego treścią i wyrazili zgodę na jego stosowanie, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz 178 - 181; regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego - k. 61 - 68 verte oraz k. 183 - 190 verte).**

Powodowie podpisali oświadczenie, z którego wynikało, że zostali poinformowani przez pracowników banku o ryzyku walutowym i ryzyku zmiennej stopy procentowej, że rozumieją tego konsekwencje i zobowiązują się w tym celu podpisać oświadczenie według określonego wzoru, **(dowód: umowa kredytu - k. 31-37 oraz k. 178 - 181; oświadczenie - k. 192).**

Kredyt został wypłacony powodom jednorazowo w walucie polskiej, przy zastosowaniu kursu kupna waluty obowiązującego w banku w chwili wypłaty (§ 37 ust. 1 regulaminu kredytu hipotecznego i budowlanego). Kredyt wypłacono im 12 czerwca 2008 r. w wysokości 101 114,33 zł, co stanowiło 49 089,39 franków szwajcarskich, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181; regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego - k. 61 - 68 verte oraz k. 183 - 190 verte; zaświadczenie - k. 38; opinia pisemna biegłej M. D. - k. 259 - 331 verte).**

Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych określona była w CHF. Spłata tych rat dokonywana była w złotych polskich po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży waluty obowiązującego w banku w chwili spłaty, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181; regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego - k. 61 - 68 verte oraz k. 183 - 190 verte).**

Bank mógł kontrolować wykorzystanie i spłatę kredytu, w szczególności powodowie byli zobowiązani do udostępnienia nieruchomości w celu dokonania inspekcji jej stanu do czasu spłaty wszystkich zobowiązań z tytułu kredytu.

W przypadku niespłacenia w terminie określonym w umowie kredytu lub raty kapitałowej, pozwany bank był uprawniony do wysyłania pisemnej informacji

do osób będących jego dłużnikami z tytułu zabezpieczenia spłaty kredytu,

jeżeli kredytobiorca opóźnia się z ze spłatą kredytu. Z tytułu opóźnienia

w płatności bankowi przysługiwały odsetki za opóźnienie w wysokości 1,5 stopy oprocentowania kredytu obowiązującego w terminach zalegania z zapłatą, nie więcej niż w wysokości czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego NBP. Wezwania do zapłaty zarówno wobec kredytobiorców jak i osób będących dłużnikami z tytułu zabezpieczenia spłaty kredytu wysyłane były listem poleconym. Bank mógł pobierać opłaty za wysyłanie wezwań do zapłaty

w wysokości 15,00 zł powiększonej o koszty przesyłki poleconej z dnia wystawienia wezwania. W dniu udzielenia kredytu opłata wraz z kosztami przesyłki wyniosła 18,50 zł od każdego wezwania, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181; regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego - k. 61 - 68 verte oraz k. 183 - 190 verte).**

Bank mógł obniżyć kwotę przyznanego kredytu lub wypowiedzieć umowę

w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielania kredytu lub w razie utraty przez niego zdolności kredytowej, w szczególności

w przypadkach naruszenia postanowień umowy lub regulaminu kredytu hipotecznego i budowlanego oraz ujawnienia, że kredytobiorca złożył fałszywe dokumenty lub niezgodne z prawdą oświadczenia. Okres wypowiedzenia umowy wynosił co do zasady 30 dni, natomiast w razie zagrożenia upadłością kredytobiorcy - 7 dni, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181; regulamin kredytu hipotecznego i budowlanego - k. 61 - 68 verte oraz k. 183 - 190 verte).**

Zgodnie z umową, kredytobiorca zobowiązany był do przestrzegania zobowiązań wynikających z umowy, w tym między innymi do: spłaty kredytu wraz z odsetkami w terminach umownych oraz innych należności wynikających z niniejszej umowy w terminie określonym w wezwaniu do zapłaty; przedłożenia w banku w terminie 30 dni roboczych od dnia otrzymania z sądu zawiadomienia o wpisach dokonanych w księdze wieczystej nieruchomości będącej przedmiotem hipoteki - nie później jednak niż w terminie przed wypłatą kredytu - odpisu z księgi wieczystej nieruchomości zawierającego prawomocny wpis hipoteki stanowiącej zabezpieczenie spłaty kredytu oraz potwierdzającego brak innych obciążeń i roszczeń osób trzecich z wyjątkiem zaakceptowanych przez bank, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181).**

Nadto powodowie byli zobowiązani do informowania na piśmie banku

o zmianach dotyczących swojej sytuacji prawnej i majątkowej, a szczególności o zmianie nazwiska, adresu i miejsca zamieszkania oraz zameldowania, wszczęciu postępowania egzekucyjnego oraz do umożliwienia bankowi podejmowania czynności związanych z oceną sytuacji finansowej i gospodarczej i przedstawiania na jego żądanie informacji i dokumentów niezbędnych do oceny tej sytuacji oraz do oceny wartości przejętych zabezpieczeń. Powodowie mieli także obowiązek informowania banku o zamiarze sprzedaży i dodatkowego obciążenia nieruchomości i spłaty wszystkich zobowiązań z tytułu umowy w terminie 7 dni po zawarciu umowy sprzedaży nieruchomości, do niedokonywania zmian konstrukcyjnych w nieruchomości bez pisemnej zgody banku, do zachowania nieruchomości w dobrym stanie, **(dowód: umowa kredytu - k. 31 - 37 oraz k. 178 - 181).**

Poziom ryzyka związanego z zawarciem przedmiotowej umowy nie był równomiernie rozłożony na jej obie strony. Istniały dysproporcje na niekorzyść powodów, którzy spłacając kredyt w walucie osiągniętych dochodów zostali obciążeni ryzykiem walutowym spłaty długu wyrażonego w CHF. Natomiast bank miał potencjalną możliwość zabezpieczenia się przed skutkami ryzyka kursowego (np. SWAP). Ponadto bank ustalał jednostronnie kury walut w tabelach kursowych. Zatem powodowie zostali narażeni na niczym nieograniczone ryzyko kursowe, przed którym nie mogli się zabezpieczyć, **(dowód: opinia pisemna biegłej M. D. - k. 259 - 331 verte).**

W okresie od 30 lipca 2008 r. do 30 września 2021 r. powodowie wpłacili łącznie na rzecz pozwanego kwotę 116 408,75 zł, **(dowód: zaświadczenie z historią spłat - k. 69 - 79 verte oraz k. 194 - 199; opinia pisemna biegłej M. D. - k. 259 - 331 verte).**

Pismem z 24 lutego 2021 r. powodowie złożyli pozwanemu reklamację, w której wezwali go do zapłaty kwoty 200 000,00 zł w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania, co nastąpiło 26 lutego 2021 r. Bank nie uznał roszczenia powodów, **(dowód: reklamacja wraz z potwierdzeniem doręczenia - k. 40 - 49; odpowiedź na reklamację - k. 50 - 53 verte).**

Powodowie są świadomi skutków unieważnienia przedmiotowej umowy kredytu, **(dowód: zeznania powódki - k. 368 verte i nagranie rozprawy z 18 maja 2023 r. - płyta - koperta - k. 372, minuta od 00:06:27 do 00:18:55; zeznania powoda - k. 368 verte - 369 i nagranie rozprawy z 18 maja 2023 r. - płyta - koperta - k. 372, minuta od 00:18:55 do 00:31:17).**

Ustalony w sprawie stan faktyczny był w większej części bezsporny, gdyż ustalono go na podstawie dokumentów, które nie były negowane przez strony. Ponadto Sąd ustalił stan faktyczny na podstawie opinii biegłej M. D., którą Sąd uznał za jasną, wnikliwą, zrozumiałą i wszechstronną, dlatego pominął wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii tej biegłej. Stan faktyczny został również oparty o zeznania powodów, którym Sąd przyznał wiarę w całości.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

W ocenie Sądu Okręgowego w ustalonym stanie faktycznym powództwo zasługiwało na uwzględnienie w zasadzie w całości, nie tylko z uwagi na uznanie nieważności umowy ze względu na naruszenie przepisów art. 69 prawa bankowego, ale także z uwagi na występowanie w umowie klauzul abuzywnych, które nie mogą być zastąpione innymi uregulowaniami, co czyni umowę o kredyt bez tych uregulowań za niemożliwą do wykonania, a przez to również nieważną.

W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że pozwanemu nie udało się udowodnić, że powodowie zawarli umowę kredytu jako przedsiębiorcy, gdyż na tę okoliczność nie przedstawił żadnego dowodu. Działka, którą powodowie nabyli z środków pochodzących z przedmiotowego kredytu i na której wybudowali dom, nigdy nie była podstawą ich działalności gospodarczej, gdyż takowej wówczas nie prowadzili.

Ponadto należy stwierdzić, że powodowie wykazali interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy.

Norma art. 189 k.p.c. kreuje szczególną (niewynikającą z przepisów prawa materialnego) formę ochrony prawnej praw podmiotowych. Jako przyznającej prawo do żądania szczególnej ochrony prawnej, normie tej przypisuje się charakter materialnoprawny.

Interes prawny jest zazwyczaj pojmowany jako przesłanka materialnoprawna powództwa o ustalenie. Powodowie mają zatem procesowo - prawny obowiązek przytoczenia (a następnie materialnoprawny obowiązek udowodnienia) okoliczności faktycznych uzasadniających istnienie po ich stronie interesu prawnego w żądaniu ustalenia (prawa do żądania ochrony przez uzyskanie wyroku ustalającego). Interes prawny postrzega się z jednej strony jako przesłankę, która musi istnieć obiektywnie. Z drugiej zaś strony interes prawny jest przesłanką warunkującą dopiero możliwość dalszego badania w procesie twierdzeń stron co do istnienia lub nieistnienia ustalanego prawa lub stosunku prawnego. Interes prawny istnieje wówczas, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodom ochronę ich prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości.

W niniejszej sprawie istnieje niepewność stanu prawnego i nie ma przy tym żadnego znaczenia to, czy ta niepewność wynika z przyczyn faktycznych lub prawnych. Ponadto należy dodać, że samo ustalenie nieważności umowy, bez dodatkowego żądania o zapłatę, może uczynić zadość potrzebie ochrony określonej sfery prawnej powodom, bowiem rozstrzygnięcie w tym zakresie może doprowadzić niewątpliwie do wywołania skutków prawnych między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie i tym samym do wyeliminowania, wynikającego z błędnego przekonania przysługiwania pozwanemu bankowi określonego uprawnienia, ryzyka naruszenia w przyszłości praw powodów (np. kwestia wykreślenia hipoteki, kwestia obowiązku informowania banku o aktualnej sytuacji finansowej, konieczność ubezpieczenia mieszkania itp.). Oczywiście stają się także obowiązkiem rozliczenia wzajemnych świadczeń.

Stosownie do treści art. 69 ust. 1 prawa bankowego (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia przedmiotowej umowy), przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: strony umowy, kwotę i walutę kredytu, cel, na który kredyt został udzielony, zasady i termin spłaty kredytu, wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, sposób zabezpieczenia spłaty kredytu, zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu, terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych, wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje, warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy (art. 69 ust. 2). Należy zatem stwierdzić, że umowa kredytu jest umową nazwaną. Jest też umową konsensualną, czyli dochodzi do skutku w wyniku samego uzgodnienia przez strony jej podstawowych postanowień. Przedmiotem umowy musi być jednak określona kwota pieniężna. Muszą być też w niej określone zasady jej spłaty.

W chwili zawierania umowy przez strony przepisy prawa bankowego nie przewidywały możliwości udzielania kredytów denominowanych lub indeksowanych. Dopiero od 26 sierpnia 2011 r. wprowadzono do prawa bankowego zapis, zgodnie z którym umowa o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, powinna określać szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo - odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. Ponadto do art. 69 prawa bankowego wprowadzono przepis, zgodnie z którym w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany

do waluty innej niż waluta polska, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo - odsetkowych oraz dokonać przedterminowej spłaty pełnej

lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie. W tym przypadku

w umowie o kredyt określa się także zasady otwarcia i prowadzenia rachunku służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu oraz zasady dokonywania spłaty za pośrednictwem tego rachunku.

Brak jest ustawowej definicji kredytu denominowanego lub indeksowanego. Przyjmuje się, że kredyt denominowany lub indeksowany

do waluty obcej, to kredyt udzielony w złotych polskich, którego kwota jest odnoszona do waluty obcej. Kredyt taki jest kredytem złotowym, z tym,

że na skutek denominacji lub indeksacji, saldo kredytu wyrażane jest w walucie obcej, do której kredyt został denominowany lub indeksowany. Po ustaleniu salda kredytu w tejże walucie obcej umowa może przewidywać uruchomienie kredytu

w walucie polskiej, po przeliczeniu salda kredytu wyrażonego w walucie obcej

na złote polskie po kursie waluty z dnia uruchomienia kredytu. W przypadku kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo - odsetkowych w walucie, do której kredyt został denominowany lub indeksowany bądź w walucie polskiej, po przeliczeniu raty wyrażonej w walucie, do której kredyt denominowano lub indeksowano, według kursu wymiany waluty z dnia płatności raty.

W wykonaniu umowy o kredyt denominowany wszelkie operacje z walutą wykonywane są w celach księgowych, natomiast do faktycznego transferu wartości dewizowych w którąkolwiek stronę nie dochodzi. Do faktycznego pojawienia się waluty obcej w relacji pomiędzy kredytobiorcą i bankiem może dojść dopiero w przypadku uzgodnienia przez strony, że kredytobiorca będzie spłacał kredyt w walucie, do której został on denominowany. Nie zmienia to jednak charakteru kredytu.

Trzeba w tym miejscu dodać, że zawarte w łączącej strony umowie o kredyt postanowienia umowne dotyczące dokonywania przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na walutę obcą (franka szwajcarskiego) należy zakwalifikować jako element klauzuli waloryzacyjnej w rozumieniu art. 358 § 2 k.c. W konsekwencji tego, zaciągnięty przez powodów kredyt jest kredytem w złotych polskich, a nie kredytem walutowym (patrz postanowienie Sądu Najwyższego z 19 października 2018 r., IV CSK 200/18). Kredyt walutowy to kredyt udzielony w innej niż złoty polski walucie, a zatem również w tej walucie wypłacany i spłacany.

Należy jednak zauważyć, że z uwagi na zastosowanie w umowie zabiegów denominacyjnych, nie doszło do precyzyjnego, jednoznacznego określenia kwoty kredytu. W umowie bowiem wskazano, że przy wypłacie kredytu w walucie polskiej stosuje się kurs kupna dla dewiz (aktualna tabela kursów), obowiązujący w banku w dniu wypłaty. Doprowadziło to do takiej sytuacji, że powodowie

nie wiedzieli w dniu zawarcia umowy, jaką ostatecznie kwotę kredytu otrzymają

w przeliczeniu na walutę polską. Zatem przedmiotowa umowa nie określała kwoty środków pieniężnych, którą pozwany bank zobowiązał się oddać do dyspozycji powodom, co prowadzi do stwierdzenia, że jest przez to nieważna w oparciu

o treść art. 58 § 1 k.c. w zw. art. 69 prawa bankowego.

Ponadto wypada stwierdzić, że stosunek prawny, ukształtowany w wyniku zawartej przez strony umowy, wykracza poza granicę swobody umów określoną w art. 353¹ k.c., z uwagi na zastosowanie przez bank tworzonych przez siebie tabel kursów walut, mających bezpośredni wpływ na treść zobowiązania powodów.

Zgodnie z powyższym przepisem, strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Zatem nie jest dopuszczalne, aby postanowienia umowne dawały jednej ze stron uprawnienie do kształtowania według swojej woli zakresu obowiązków drugiej strony. Byłoby to sprzeczne z naturą stosunku zobowiązaniowego. W sytuacji, gdy oznaczenie świadczenia zostało pozostawione jednej ze stron, powinno być ono

oparte na obiektywnej podstawie, nie zaś pozostawione do swobodnego uznania strony. W przeciwnym wypadku zobowiązanie należałoby z reguły uznać za nieważne.

Przenosząc te rozważania na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, że pozwany bank zawarł we wzorcach umowy uregulowania prowadzące także do stwierdzenia nieważności umowy stosownie do treści art. 58 § 1 k.c.

w zw. z art. 353¹ k.c. Dowolnie bowiem ustalał kurs waluty, od którego zależała wysokość każdej raty kredytu, która wynikała z przemnożenia pewnej sumy wyrażonej we frankach szwajcarskich przez ustalony kurs waluty wskazany w tabeli. Ponadto należy stwierdzić, że umowa nie przewidywała żadnych ograniczeń w określaniu przez pozwany bank kursów w tabeli kursów w nim obowiązujących. Nie przewidywała żadnych kryteriów, według których miałyby być ustalony kurs z tabeli ani instrumentów, które mogłyby służyć kredytobiorcy do wpłynięcia na wysokość tego kursu.

Obowiązujące regulacje prawne

nie zakazywały pozwanemu zamieszczania w tworzonych przez siebie tabeli kursów takich wartości, jakie uzna za stosowne. Nie ma znaczenia dla negatywnej oceny takiego kształtu umowy to, w jaki sposób pozwany bank w praktyce dokonywał określania kursów wpisywanych następnie do tabeli obowiązującej

w banku. Stosowanie w danym okresie takiej czy innej praktyki w określaniu kursu waluty było swobodną decyzją pozwanego banku i w każdej chwili mogło ulec dowolnej zmianie.

W niniejszej sprawie podkreślenia także wymaga, że o nieważności czynności prawnej decyduje jej treść lub cel. Przesądza to o tym, że oceniając ważność czynności prawnej nie można przypisywać dominującego znaczenia ani okolicznościom poprzedzającym zawarcie umowy, ani sposobowi

jej wykonania. W konsekwencji nie ma znaczenia, czy kurs zastosowany przez pozwanego przy wyliczeniu kwoty kredytu do wypłaty i kursy użyte przy wyliczaniu kolejnych rat kredytu były, bądź są kursami rynkowymi, gdyż o ważności umowy orzeka się oceniając jej treść i cel z daty zawarcia umowy,

a nie sposób jej faktycznego wykonania.

Dodać też należy, że świadomość stron odnośnie treści zapisów umownych nie ma znaczenia dla oceny ważności umowy w kontekście jej zgodności bądź niezgodności z prawem. Nieważna umowa nie staje się ważna poprzez świadomość stron co do treści zapisów powodujących nieważność. Bez znaczenia pozostaje to, czy powód rozumiał mechanizm denominacji. Gdyby sama świadomość stron co do postanowień umowy sprzecznych z ustawą czyniła je ważnymi, byłby to prosty sposób na obejście przepisów bezwzględnie obowiązujących.

Podsumowując, brak określenia wysokości świadczenia obu stron umowy o kredyt przesądza o sprzeczności treści umowy z treścią art. 353¹ k.c. i art. 69 prawa bankowego. W tym miejscu należy jeszcze raz podkreślić, że jeśli świadczenie nie jest oznaczone, zobowiązanie nie istnieje ze względu na brak istotnego elementu stosunku zobowiązaniowego. Kredyt, o czym była już mowa, należy zakwalifikować jako kredyt złotowy, a zatem umowa powinna określać, jaką kwotę udzielonego kredytu, wskazaną w złotych polskich, denominowano do waluty obcej. Takich ustaleń strony nie poczyniły. Strony nie określiły zatem podstawowego obowiązku kredytodawcy, gdyż nie oznaczyły kwoty udzielanego kredytu, poprzestając jedynie na wskazaniu wysokości odpowiednika tej kwoty w walucie obcej.

W myśl art. 58 § 1 k.c., czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednio przepisy ustawy. W myśl § 2 tego przepisu, nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Jak zaś stanowi art. 58 § 3 k.c., jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

Należy uznać, że bez omówionych wyżej postanowień dotyczących możliwości kształtowania przez pozwanego bank, wedle jego woli, w trakcie wykonywania umowy, zarówno wysokości świadczenia własnego (kwoty kredytu), jak i powodów, bez klauzuli denominacyjnej, której zakres nie został w żaden sposób ograniczony, sporna umowa kredytu nie zostałaby przez strony zawarta. W konsekwencji zachodzi konieczność uznania za nieważną całość umowy. W tym miejscu należy dodać, że wieloletnie wykonywanie przez strony przedmiotowej umowy nie stoi na przeszkodzie badaniu jej ważności i ustaleniu, że jest ona nieważna. Ponadto wprowadzenie w życie w 2011 r. tzw. ustawy antyspreadowej nie skutkowało sanowaniem wadliwości umów o kredyt indeksowany lub denominowany zawartych wcześniej, ani później z naruszeniem konieczności określenia w umowie świadczeń obu stron. Wypada zauważyć, że wprowadzony do prawa bankowego pkt 4a art. 69 ust. 2 nie ustala konkretnych zasad określania sposobu i terminów ustalania kursu wymiany walut, tylko nakazuje

je wprowadzić. Samo zaistnienie w porządku prawnym tego przepisu, pomimo jego imperatywnego charakteru, nie zmieniło treści umów zawartych przed jego wejściem w życie, jak i po tej dacie. Dopiero wykonanie ustawowego nakazu i określenie w umowie precyzyjnych zasad przeliczania mogłoby doprowadzić

do zmiany oceny wadliwości określonych postanowień, ale tylko w sytuacji, gdyby znalazły się w ważnie zawartej umowie.

Tak samo należy ocenić regulację art. 4 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, w myśl której, w przypadku kredytów zaciągniętych przez kredytobiorcę przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a prawa bankowego

w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała

do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. Podkreślić trzeba, iż ustawowe zobowiązanie

do dostosowania jednego z postanowień umowy o kredyt denominowany

do wymogów prawa, może dotyczyć tylko umów ważnie zawartych, w których znalazły się niedozwolone postanowienia, z mocy wspomnianych przepisów wymagające uzupełnienia. Sytuacja taka nie miała miejsca w niniejszej sprawie, gdyż przedmiotowa umowa kredytu z przyczyn omówionych wyżej była w całości nieważna od chwili jej zawarcia, zatem omawiany przepis nie mógł mieć do niej zastosowania.

Gdyby uznać hipotetycznie, że powyższe poglądy są poglądami błędnymi, to i tak należało uznać umowę o kredyt za nieważną z przyczyn omówionych

w dalszej części uzasadnienia.

Zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej

z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Z przepisu tego wynika, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi

są klauzule umowne, jeśli spełniają łącznie trzy przesłanki pozytywne: klauzule umowne zostały zawarte w umowach z konsumentami, kształtują prawa

i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają jego interesy. Natomiast kontrola abuzywności postanowień umowy jest niedopuszczalna, gdy postanowienia umowne zostały indywidualnie uzgodnione z konsumentem oraz postanowienia umowne określają główne świadczenia stron i są sformułowane w sposób jednoznaczny.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, że powodowie mieli wpływ na kształt kwestionowanych postanowień umowy. Na tę okoliczność pozwany bank nie przedstawił żadnych dowodów. Powodowie stwierdzili, że nie negocjowali z pozwanym bankiem treści umowy. W istocie postanowienia umowne znajdowały się we wzorcu

umowy zaproponowanym przez bank, który nie podlegał negocjacom i nie był negocjowany. Należy zatem rozważyć, czy postanowienia umowy są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interes konsumenta, czyli powodów.

W sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszają interesy konsumenta postanowienia umowne godzące w równowagę kontraktową stron,

a także te, które zmierzają do wprowadzenia konsumenta w błąd, wykorzystując jego zaufanie i brak specjalistycznej wiedzy. Zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami są takie działania, które zmierzają do dezinformacji lub wywołania błędnego mniemania konsumenta (czy szerzej klienta), wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, nierównomiernego rozłożenia praw i obowiązków między partnerami kontraktowymi.

Dobre obyczaje to klauzula generalna pozwalająca ocenić treść czynności prawnej w świetle norm moralnych i obyczajowych, które są powszechnie akceptowane albo znajdują uznanie np. w stosunkach z konsumentem. Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

W niniejszej sprawie powodowie kwestionowali postanowienia § 1 ust. 1,

§ 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 umowy oraz postanowienia § 37.1, § 37.2, § 38.1, § 38.2 regulaminu kredytu hipotecznego i budowlanego, a więc postanowienia dotyczące procesów denominacyjnych.

Z wyżej wskazanych postanowień wynika nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami umowy ryzyka wynikającego z zastrzeżenia denominacji kredytu, tj. wyrażenia wysokości zobowiązania konsumenta w walucie obcej, której kurs podlega nieograniczonym zmianom - bez zagwarantowania w umowie jakichkolwiek mechanizmów, które mogłyby ograniczyć ryzyko ponoszone przez powodów.

Z treści umowy wynika także, że bank udzielając kredytu w „złotówkach” ryzykował stratę jedynie kwoty, która została wypłacona powodom, co mogło nastąpić w przypadku znacznego spadku wartości waluty wskazanej jako waluta denominacji. Natomiast w przypadku powodów wysokość ich zobowiązania mogła osiągnąć niczym nieograniczoną wysokość już na początkowym etapie (wraz ze spadkiem wartości waluty krajowej w stosunku do waluty denominacji). Do tego mogło dojść również w czasie wykonywania zobowiązania po kilku lub kilkunastu latach. Ponadto umowa nie przewidywała instrumentów, które pozwoliłoby powodom na zmianę sposobu wykonywania umowy po wystąpieniu niekorzystnego dla nich wzrostu kursu walut. Na to zwróciła również uwagę biegła w swojej pisemnej opinii.

Z tych też względów wskazane powyżej uregulowania umowy i regulaminu należy uznać za niedozwolone, gdyż mogły doprowadzić i ostatecznie doprowadziły, gdy porównamy wysokość udzielonego kredytu i wysokość spłaconego kredytu, do ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie

z zasadą równorzędności stron, czyli do nierównomiernego rozłożenia praw

i obowiązków między stronami. Ponadto naruszyły one dobre obyczaje, ponieważ doszło do wykorzystania przewagi kontraktowej banku, który dokonując wcześniej fachowej oceny ryzyka kursowego zabezpieczył swoje interesy, a nie interesy powodów, których informowano jedynie o stabilności franka szwajcarskiego.

Możliwość arbitralnego ustalania kursu franka szwajcarskiego przez pozwany bank, o czym była już mowa powyżej, doprowadziła do jednostronnego kształtowania treści stosunku prawnego w czasie jego trwania, co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy powodów jako konsumentów. Nieistotna jest przy tym, z punktu widzenia możliwości stwierdzenia abuzywności w niniejszej sprawie, kwestia, czy wspomniane klauzule abuzywne określają główne świadczenie stron, czy też nie. Jednakże w ocenie Sądu klauzule te należy zakwalifikować jako określające główne świadczenie stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. Są one jednak sformułowane w sposób niejednoznaczny, wobec czego, stosownie do treści art. 385¹ § 1 k.c., podlegają badaniu pod względem abuzywności.

Nie można uznać za jednoznaczne takie sformułowanie umowy, z którego nie wynika kwota udzielonego kredytu. W przypadku kredytu złotowego denominowanego do franka szwajcarskiego, o jednoznaczności można byłoby mówić jedynie wówczas, gdyby umowa określała wysokość udzielonego kredytu w dniu jej zawarcia. Wskazanych postanowień nie można też było uznać

za jednoznaczne z uwagi na to, że odsyłały do nieokreślonych w umowie wielkości, a mianowicie do kursów z tabeli kursów walut obowiązujących w pozwanym banku. Wielkości tych nie dawało się sprecyzować w świetle treści umowy, bowiem nie określała ona, w jaki sposób kursy sprzedaży i kupna z tabeli banku będą ustalane. W chwili zawarcia umowy ani powodowie, ani pozwany bank nie znali konkretnych wartości, jakie mogły się pojawić w tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu przeliczania kwoty kredytu wyrażonej w walucie obcej na polskie złote, celem wypłaty kredytu ani w dniach wyliczania kolejnych rat do spłaty.

Także okoliczności zawarcia przedmiotowej umowy przemawiają

za uznaniem abuzywności kwestionowanych klauzul (art. 382² k.c.), bowiem,

co wynika z zeznań powodów, pracownicy pozwanego banku zapewniali, że frank szwajcarski jest stabilną walutą, zaś kredyt ten stanowi najkorzystniejszą ofertę. W momencie zawierania umowy, wobec braku należytej informacji ze strony banku, a taką z pewnością nie było przedstawienie powodom do podpisania znajdującego się w umowie i na oddzielnym druku oświadczenia o ryzyku zmiany kursów, powodowie nie zdawali sobie sprawy z tego, iż kurs franka szwajcarskiego może wzrosnąć nawet dwukrotnie w stosunku do waluty polskiej oraz że będzie to miało tak duże przełożenie na wysokość spłacanych w złotych polskich rat oraz na wysokość pozostałego do spłaty kapitału przeliczanego

na złote polskie. Ponadto, rzeczywistość pokazała, że określenie nawet

w przybliżeniu skali ryzyka walutowego związanego z tego rodzaju kredytami okazało się całkowicie nietrafione. Wypada tutaj dodać, że w zaleceniach Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego z dnia 21 września 2011 r. dotyczących kredytów walutowych wskazano, że nawet najbardziej staranny konsument nie był w stanie przewidzieć konsekwencji ekonomicznych kredytu hipotecznego we frankach szwajcarskich, który był proponowany przez banki, jako bezpieczny, bo oferowany „w najbardziej stabilnej walucie świata”. Gdyby powodowie byli tego świadomi, nie zawieraliby z pozwanym bankiem takiej umowy. W konsekwencji stwierdzenia abuzywności klauzul dotyczących denominacji, stosownie do treści art. 385¹ § 1 k.c. nie wiążą one powodów, jako konsumentów.

W razie sporu o ważność umowy kredytu bankowego denominowanego

do obcej waluty, w której treści znajduje się niedozwolona klauzula konsumencka dotycząca sposobu tej denominacji, rozpatrzyć należy kilka możliwości rozstrzygnięcia. Pierwsza, to stwierdzenie nieważności umowy, która bez klauzuli niedozwolonej nie może dalej funkcjonować w obrocie prawnym, zwłaszcza

ze względu na brak (odpadnięcie) któregoś z koniecznych składników (essentialia negotii) umowy nazwanej kredytu bankowego. Druga, to przyjęcie, że umowa jest ważna, ale w miejsce bezskutecznych postanowień denominacyjnych nie wchodzi żadne dodatkowe postanowienia. Trzecia, to przyjęcie, że umowa jest ważna

i że jest możliwe jej uzupełnienie przez sąd poprzez wprowadzenie w miejsce niedozwolonych klauzul innego mechanizmu denominacji.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczano się uzupełnianie takiej niekompletnej umowy przepisami dyspozytywnymi lub stosowaniem analogii z art. 58 § 3 k.c., jednak uznawano, że ingerencje takie powinny mieć charakter wyjątkowy (patrz wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2015 r., II CSK 768/14, OSNC 2015, nr 11, poz. 132). Dominuje jednak, zasługujący na podzielenie pogląd, że przepis art. 385¹ § 2 k.c. wyłącza przepis art. 58 § 3 k.c., co uzasadnia stanowisko, że nieuczciwe postanowienia denominacyjne nie mogą być zastępowane innym mechanizmem przeliczeniowym opartym na przepisach kodeksu cywilnego.

Również Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej co do zasady wyklucza, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. Zwraca się uwagę, że działania sądu w razie stwierdzenia klauzuli abuzywnej mają mieć charakter sankcyjny, co oznacza osiągnięcie swoistego skutku zniechęcającego profesjonalnych kontrahentów, zawierających umowy z konsumentami, do przewidywania w umowach z nimi

nieuczciwych postanowień umownych. Skutek ten nie mógłby zostać osiągnięty, gdyby umowa mogła zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy przez wprowadzenie do umowy warunków uczciwych. Kontrahent konsumenta niczym by nie ryzykował, narzucając nieuczciwe postanowienia umowne, skoro mógłby liczyć na to, że sąd uzupełni umowę przez wprowadzenie uczciwych warunków, które powinny być przez niego zaproponowane od razu. Należy zatem dążyć

do osiągnięcia stanu „niezwiązania” konsumenta zakwestionowanymi postanowieniami umownymi, przy jednoczesnym (na ile to możliwe) utrzymaniu w mocy umowy (art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13) (patrz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie P. i P., C-453/10, pkt 31; a także wyrok w sprawie B. E. de C., pkt 40 i przytoczone tam dalsze orzecznictwo). W konsekwencji zastąpienie przez sąd klauzul abuzywnych, np. kursem średnim waluty obcej z dnia wymagalności roszczenia ogłaszanym przez NBP (patrz wyroki Sądu Najwyższego: z 13 grudnia 2018 r.,

V CSK 559/17 i z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, niepublikowane) należy wykluczyć, jako sprzeczne z celem dyrektywy 93/13, bowiem ryzyko przedsiębiorcy stosującego abuzywne klauzule byłoby w razie ich eliminacji ze stosunku umownego niewielkie i nie zniechęcałoby przedsiębiorców do stosowania nieuczciwych klauzul w przyszłości.

Wykładnia art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nakłada jednak na Państwa Członkowskie obowiązek zapewnienia, że „nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków” (patrz wyrok Sądu Najwyższego z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018, Nr 7-8, poz. 79). Obowiązki umowy w dalszym ciągu,

po wyłączeniu z niej nieuczciwych postanowień umownych, jest pomyślane jako ochrona interesu konsumenta, a nie jego kontrahenta, skutki ekonomiczne stwierdzenia nieważności umowy mogą być bowiem dla niego dotkliwie.

Istotnym podsumowaniem dotychczasowego stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w omawianym zakresie jest wyrok

z 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18 na gruncie sprawy bezpośrednio odnoszącej się do polskiego systemu prawnego. Odpowiadając na pytania prejudycjalne Trybunał stwierdził, że powołany art. 6 ust. 1 drugi człon zdania dyrektywy 93/13 sam w sobie nie określa kryteriów dotyczących możliwości dalszego obowiązywania umowy bez nieuczciwych warunków, lecz pozostawia ich ustalenie - zgodnie z prawem Unii Europejskiej - krajowemu porządkowi prawnemu. Oznacza to, w świetle kryteriów przewidzianych w prawie krajowym, że w konkretnej sytuacji należy zbadać możliwość utrzymania w mocy umowy, której klauzule zostały uznane za nieważne. W takim przypadku, jeżeli sąd krajowy uzna, że zgodnie z odpowiednimi przepisami obowiązującego prawa utrzymanie w mocy umowy bez zawartych w niej nieuczciwych postanowień nie jest możliwe, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu, że ta umowa nie może dalej obowiązywać bez takich warunków i wtedy sąd powinien orzec jej unieważnienie. Jednocześnie, po raz kolejny wykluczono możliwość uzupełnienia luk w umowie wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że treść czynności prawnej jest uzupełniana przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie są zatem przepisami o charakterze dyspozytywnym lub przepisami mającymi zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę. Z powołaniem się na stanowisko wyrażone w wyroku z 30 kwietnia 2014 r. w sprawie K. i K. R., C-26/13 (pkt 80-84) oraz w wyroku z 26 marca 2019 r. w sprawie (...) B. i B., C-70/17 i C-179/17 (pkt 64) Trybunał wyraźnie stwierdził, że art. 6 ust. 1 dyrektywy nie stoi na przeszkodzie zastąpieniu nieuczciwego postanowienia umownego wspomnianym przepisem dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie w razie wyrażenia

na to zgody przez strony, jednak możliwość ta jest ograniczona do przypadków,

w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, wbrew woli konsumenta, narażając go tym samym na szczególnie szkodliwe skutki.

Ponadto Trybunał uznał we wskazanym wyroku w sprawie C - 260/18,

że sąd krajowy, na podstawie prawa krajowego zobowiązany jest wskazać moment, w którym należy dokonać oceny skutków stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, mając na uwadze, w braku wyraźnych wskazówek ustawowych, że interes konsumenta, jaki należy rozważyć, to interes istniejący w momencie rozstrzygnięcia sprawy. Odpowiadając na zadane pytanie prejudycjalne w kwestii uwzględnienia woli konsumenta co do skutków powołania się na niedozwoloną klauzulę umowną, Trybunał uznał, że wola konsumenta, który uważa, iż stwierdzenie nieważności całej umowy nie jest dla niego niekorzystne, przeważa nad wdrożeniem systemu ochrony, takiego jak zastąpienie nieuczciwego postanowienia i utrzymanie umowy w mocy. W związku z tym dyrektywa 93/13 sprzeciwia się, w przypadku braku wyraźnej woli samego konsumenta, utrzymaniu w mocy nieuczciwych warunków umowy, które w chwili rozstrzygnięcia sporu ocenia się jako obiektywnie korzystne dla niego. Do sądu krajowego zatem należy, na podstawie prawa krajowego i zgodnie z prawem Unii Europejskiej, dokonanie oceny w zakresie kwalifikacji nieuczciwego charakteru postanowienia umownego oraz przedmiotu umowy, w celu ustalenia, czy możliwe jest utrzymanie w mocy umowy pozbawionej nieuczciwych postanowień.

Usunięcie z przedmiotowej umowy kredytu kwestionowanych w pozwie klauzul umownych, prowadzi do nieważności umowy, bowiem możliwość

jej wykonywania w kształcie pozbawionym tych klauzul wydaje się wątpliwa.

Po wyeliminowaniu postanowień o denominacji kredytu, w tym postanowień

o sposobie przeliczania kwoty kredytu wyrażonej we frankach szwajcarskich

na złote polskie, a następnie salda kredytu wyrażonego we frankach szwajcarskich na złote polskie celem ustalenia kwoty raty, okazuje się,

że w umowie podpisanej przez strony nie ma podstawowych elementów konstrukcyjnych. Założeniem umowy było, że uzgodnione przez strony oprocentowanie będzie oparte na stopie referencyjnej LIBOR, adekwatnej do salda kredytu wyrażonego w walucie obcej. Wobec uznania niedopuszczalności zastosowanego mechanizmu denominacji, umowa nie zawiera postanowień określających wynagrodzenie banku za udzielenie kredytu.

Tym wynagrodzeniem nie mogły być zastrzeżone w umowie odsetki, gdyż ich wysokość strony skalkulowały w odniesieniu do zwaloryzowanej do waluty obcej kwoty kredytu.

Należy w tym miejscu dodać, że nie istniały i nie istnieją przepisy dyspozytywne, ani ustalone zwyczaje, które można byłoby zastosować,

aby wyeliminować wymienione braki i uniknąć stwierdzenia nieważności spornej umowy. Pozbawiona klauzul abuzywnych umowa wymagałaby ustalenia przez sąd za strony zarówno wysokości udzielonego kredytu, jak też kwoty kredytu

do wypłaty po przeliczeniu salda kredytu wyrażonego w walucie obcej

na złotówki, wprowadzenia poprawnego mechanizmu waloryzacji, a także wysokości rat, w jakich kredyt powinien być spłacany oraz wynagrodzenia banku za jego udzielenie. Ponadto zastąpienie przez sąd niedozwolonych klauzul innymi uregulowaniami krajowymi stanowiłoby zachętę do dalszego stosowania klauzul niedozwolonych przez banki.

Jeśli konsekwencją wyeliminowania klauzul niedozwolonych z umowy miałyby być jedynie takie jej ukształtowanie, w wyniku którego przedsiębiorca uzyskiwałby z niej godziwy zysk, przedsiębiorca

nie miałby wystarczającego powodu, aby przestać je stosować. Mając do wyboru umowę z klauzulami niedozwolonymi i szansę na nadzwyczajne korzyści z nich wynikające oraz z drugiej strony umowę bez klauzul abuzywnych, która zapewni mu tylko uczciwy zysk, możliwe, że znajdą się przedsiębiorcy, którzy nigdy nie zrezygnują ze stosowania tychże klauzul. Celem każdego przedsiębiorcy jest bowiem maksymalizacja zysku, czasami trudna do pohamowania samymi zasadami etyki.

Wobec powyższego opisanego, możliwego mechanizmu działania przedsiębiorców na rynku, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 14 czerwca 2012 r. (C-618/10) stwierdził, że: „z brzmienia ust. 1 art. 6 dyrektywy 93/13/EWG wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie

do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, aby nie wywierał on obligatoryjnych skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Umowa powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze

obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego. Dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, jak wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem 24,

do zapewnienia stosownych i skutecznych środków „mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”. Należy zatem stwierdzić, że gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie takie przyczyniłoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona

w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców” (patrz wyrok TSUE z 4 czerwca 2009 r. (C-243/08), wyrok TSUE z 15 marca 2012 r. (C-453/10), wyrok TSUE z 30 maja 2013 r., (C-397/11), wyrok TSUE z 21 stycznia 2015 r. (C-482/13)). Wobec powyższego, nie sposób byłoby zaakceptować pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 14 lipca 2017 r. (II CSK 803/17) o możliwości stosownego wypełnienia luk w umowie po stwierdzeniu abuzywności określonego postanowienia.

Mając powyższe na uwadze, a więc to, że w polskim systemie prawa

nie ma przepisów dyspozytywnych pozwalających zastąpić abuzywny mechanizm ustalania kursu waluty innym mechanizmem służącym do określenia sposobu

i wysokości świadczeń stron (kurs wymiany wynikający z odpowiedniego zastosowania art. 41 prawa wekslowego nie mógł być odczytywany jako przepis dyspozytywny, albowiem nie został jako taki wprowadzony do porządku prawnego dla innych potrzeb, niż zapłata weksła w walucie), należało uznać, że nie jest możliwe dalsze funkcjonowanie umowy po wyłączeniu klauzul abuzywnych. Ponadto należy stwierdzić, że cel i treść powstałego na skutek wyeliminowania klauzul abuzywnych stosunku prawnego sprzeciwiałyby się właściwości tego stosunku, ustawie lub zasadom współżycia społecznego. Dalsze jej trwanie bez klauzul denominacyjnych i bez ustalonego kursu wymiany, powodowałoby,

że powstanie umowa zasadniczo odmienna, której strony nie zawierały i na którą się nie umawiały. Taki stosunek prawny musi zostać uznany za nieważny, gdyż jest sprzeczny z ustawą, która to sprzeczność polega na naruszeniu granic swobody umów (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.).

W tym miejscu wypada dodać, że zawarcie umowy kredytu stanowi obciążenie ryzykiem powierzonych bankowi środków pod tytułem zwrotnym. Zatem zawierane przez bank czynności nie powinny prowadzić do pomniejszenia wartości środków przeznaczonych dla ich dokonania. W przypadku umów kredytu, w szczególności długoterminowego, konieczne jest zatem, aby stopień odpłatności umowy kredytu był określony na poziomie gwarantującym odzyskanie przez bank wartości wypłacanych środków, przy uwzględnieniu zmieniającej się w czasie wartości pieniądza, jak również kosztów związanych

z funkcjonowaniem banku. Na konkurencyjnym rynku poziom taki wyznacza oprocentowanie stosowane powszechnie przez konkurujące ze sobą podmioty.

W innym przypadku samo zawieranie umów kredytowych (z pominięciem ryzyka wiążącego się z brakiem możliwości odzyskania zwrotu wypłaconych środków) prowadziłoby do zubożenia po stronie banku. Stąd też należy przyjąć, że odmienne ukształtowanie umowy kredytu sprzeczne będzie z właściwością stosunku prawnego, a właśnie taki rezultat wiąże się z zawarciem umowy, w której doszłoby do ustalenia i wypłaty kapitału kredytu w „złotówkach”, a do ustalenia odpłatności w oparciu o wskaźniki całkowicie nieadekwatne do ekonomicznej wartości waluty będącej podstawą rozliczeń stron.

Należy też stwierdzić, że umowę kredytu, w której zastrzeżono,

że oprocentowanie jest ustalane w oparciu o wskaźniki nieodpowiadające walucie, w jakiej został udzielony kredyt, należałoby uznać za sprzeczną

z zasadami współżycia społecznego.

Sprzecznosc czynnosci prawnej z zasadami wspolzycia spolecznego oznacza, ze czynnosć prawna jest negatywnie oceniana w swietle regul

lub wartosci moralnych powszechnie w spoleczenstwie akceptowanych. Chodzi m.in. o rownosć faktyczną stron, slusnosć kontraktową czy wolną konkurencję. Przyjęcie, ze mozliwe jest istnienie umowy kredytu w omawianym ksztalcie byloby niesprawiedliwe wobec tych kredytobiorców, którzy w tym samym czasie zawarli umowy o kredyty udzielane i splacane bezposrednio w walucie polskiej, a wiec umowy o kredyty niedenominowane do waluty obcej, ponosząc przy tym z reguly wyzsze koszty związane z korzystaniem z cudzego kapitału. Nalezaloby jednak uznać, ze w omawianym przypadku doszloby do nadmiernego naruszenia rownowagi kontraktowej stron na korzyść powodów, bowiem wysokosc ich swiadczenia pozostawalaby nieadekwatna do stawek istniejacych na rynku.

Eliminacja z umowy klauzul abuzywnych powinna być korzystna

dla konsumenta, ale jednocześnie winna przywracać rownowagę kontraktową stron, bez uprzywilejowania ktorejkolwiek z nich. Stosowanie regulacji wynikajacych z dyrektywy nie moze rowniez zachwiac konkurencją na rynku, zmuszając część przedsiębiorców do wykonywania umów na zasadach tak znacząco odbiegajacych od tych, jakie analogiczne umowy wykonują inni przedsiębiorcy - nawet jeśli jest konsekwencją zastosowania w umowie klauzul abuzywnych.

Należy jednak dodac, ze wyeliminowanie z umowy postanowien dotyczacych oprocentowania kredytu opartego o stawkę LIBOR nie prowadzi

do powstania luki uniemozliwiajacej wykonanie umowy. Brak okreslenia wysokosci zmiennego oprocentowania w umowie moze być uzupełniony bądź przez odwołania się do zasad okreslonych we wzorcu umownym (regulaminie) dla kredytów udzielonych w złotych polskich, bądź też, jeśli pierwszy ze sposobów okaże się niemozliwy, przez odwołanie do treści art. 359 § 2 k.c., który okresla,

ze jezeli wysokosc odsetek nie jest w inny sposob okreslona, należą się odsetki ustawowe. Jednak mając na wzglądzie poszanowanie woli stron umowy,

jak rowniez niemozność przyjęcia takich skutków wprowadzenia do umowy klauzul abuzywnych, nalezalo uznać, ze z okolicznosci sprawy wynika, ze bez dotknietych abuzywnosci postanowien dotyczacych wysokosci oprocentowania, umowa nie zostalaby zawarta. Dlatego też nalezalo stwierdzic, ze jest ona

w calosci niewazna, co nie niesie dla powodów nadmiernie negatywnych skutków, bowiem w wiekszym zakresie wykonali swoje zobowiazanie.

Takie konsekwencje ustalenia abuzywnosci czesci postanowien umowy

dla mozliwosci dalszego jej funkcjonowania w ksztalcie nieprzewidzianym przez strony, nie stanowią naruszenia zasad okreslonych w Dyrektywie 93/13, ktorej celem jest nie tylko ochrona konsumentów, ale też ulatwienie ustanawiania rynku wewnetrznego poprzez stymulowanie konkurencji. Okreslenie minimalnego poziomu ochrony konsumentów stanowi srodek do celu, jakim jest istnienie rynku wewnetrznego opartego na zasadach konkurencyjnosci.

Z tych wszystkich wzglądów Sąd orzekl, jak w pkt 1 wyroku, na podstawie art. 189 k.p.c.

Powyzsze stwierdzenie, ze umowa jest niewazna, skutkowalo uznaniem

za zasadne ządanie powodów o zwrot tego, co na jej podstawie swiadczyli pozwanemu w okresie spornym, gdyż za ten okres ich roszczenie nie jest przedawnione - z uwagi na treść wyroku TSUE z dnia 10 czerwca 2021 r.

(C-776/19), z ktorego argumentami w zakresie przedawnienia Sąd Okregowy

w pelni się zgadza i dlatego nie bedzie ich dodatkowo przytaczal. Ponadto

w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyzszego pojawil się poglad, z ktorego wynika, ze termin przedawnienia roszczeń o zwrot nienależnie splnionych swiadczeń moze rozpoczac bieg dopiero po podjeciu przez kredytobiorcę - konsumenta wiazacej (swiadomej, wyraznej i swobodnej) decyzji w tym wzglądzie. Dopiero bowiem wtedy mozna przyjac, ze brak podstawy prawnej swiadczenia stal się definitywny, a strony moga ządac skutecznie zwrotu nienależnych swiadczeń.

Jak stanowi art. 410 § 2 k.c., świadczenie jest nienależne, jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Tak właśnie stało się w okolicznościach niniejszej sprawy. Czynność prawna w postaci umowy kredytu była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia w części. Na podstawie tej czynności powodowie świadczyli na rzecz pozwanego banku w okresie dochodzonym pozwem łączną kwotę wyższą niż dochodzona pozwem.

W tym miejscu należy stwierdzić, że roszczenie powodów nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Nie można w żadnym wypadku uznać, że konsument, który swoje roszczenia wywodzi z niedozwolonych postanowień umownych, wprowadzonych do umów przez przedsiębiorcę, nadużywa swoich praw podmiotowych. Zatem wynikająca z treści art. 5 k.c. zasada „czystych rąk” wyklucza możliwość skutecznego zniweczenia żądania powodów. Wypada w tym miejscu podkreślić, że ocena skutków niedozwolonych postanowień umownych dokonywana jest ad casu, czyli bez znaczenia pozostają wywołane przez nie dla pozwanego przedsiębiorcy konsekwencje.

Brak było także podstaw do stwierdzenia, że pozwany nie był wzbogacony kosztem powodów, bądź aby zaistniały przesłanki wskazane w art. 409 k.c.

Na gruncie powyższego przepisu, przypadki zużycia lub utraty wzbogacenia powodujące odpadnięcie wzbogacenia, muszą ograniczyć się tylko do tych sytuacji, kiedy nastąpiło to bezproduktywnie - a zatem bez uzyskania jakiegokolwiek ekwiwalentu, czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego.

W przedmiotowej sprawie brak było jednak dowodu, z którego wynikałoby, że pozwany zużył lub utracił uzyskaną korzyść w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, gdyż z całą pewnością środki uzyskane od powodów spowodowały albo wzrost aktywów, albo spadek pasywów.

Wypada także dodać, że w niniejszej sprawie nie można zastosować teorii salda, gdyż w orzecznictwie niepodzielnie panuje teoria dwóch kondycji. Samo spełnienie świadczenia nienależytego jest źródłem roszczenia zwrotnego, przysługującego zubożonemu i nie ma potrzeby ustalania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło accipiensa ani czy na skutek tego majątek solvensa uległ zmniejszeniu.

Pozwany bank nie udowodnił także, że doszło do spełniania świadczenia ze świadomością braku podstawy prawnej, gdyż powodowie spełniali świadczenie dobrowolnie, ale nie mieli pozytywnej wiedzy i świadomości, że nie są do tego świadczenia zobowiązani. Nie wystarczy zatem, aby powodowie mieli w tym względzie wątpliwości lub podejrzenia, że być może świadczy nienależnie w całości lub w części, (patrz wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

Z tych wszystkich względów Sąd orzekł, jak w pkt 2 a wyroku, na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 i nast. k.c., uwzględniając powództwo w tym zakresie w całości, tym bardziej, że wysokość żądania w spornym okresie wynika nie tylko z wyliczenia banku, ale i z wyliczenia bieglej z zakresu finansów, rachunkowości i bankowości.

Odsetki Sąd zasądził na podstawie art. 481 k.c. w zw. z art. 359 k.c. i art. 455 k.c. - zgodnie z żądaniem pozwu, gdyż przed wytoczeniem powództwa powodowie zażądali kwoty 200 000,00 zł. Termin, który powodowie wyznaczyli pozwanemu na zapłatę tej kwoty, upłynął przed 8 marca 2021 r., a zatem 8 marca 2021 r. roszczenie było już wymagalne, a więc pozwany pozostawał w zwłoce.

Wobec ustalenia nieważności umowy, Sąd oddalił powództwo sformułowane w pkt 2 pozwu, o czym orzekł, jak w pkt 3 wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł, jak w pkt 2 b wyroku, na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Pozwany bank przegrał sprawę praktycznie w całości i w związku z tym obowiązany jest zwrócić powodom kwotę 15 593,76 zł, na którą składa się opłata stała od pozwu w wysokości 1 000,00 zł; zaliczka

na koszty opinii w wysokości 3 776,76 zł; opłata za zastępstwo prawne w wysokości 10 800,00 zł, ustalona na podstawie § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn., Dz. U. z 2018 r., poz. 265) i opłata skarbową za pełnomocnictwo w wysokości 17,00 zł.